

Kennisstromen volgens het CBS

Auteur(s):

Jacobs, D.

Senior onderzoeker bij TNO-STB te Apeldoorn

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4083, pagina 983, 27 november 1996

Rubriek:

MONITOR

Trefwoord(en):

kennis

Geregeld word ik binnen mijn eigen organisatie geconfronteerd met vragen als: Hoeveel R&D besteden Nederlandse ondernemingen uit? Hoeveel bij kennisinstellingen? Hoeveel in Nederland, hoeveel in het buitenland? Kennisinstellingen worden steeds meer de markt op gedreven en het is daarom goed enig idee te hebben van de omvang van de markt waarop men actief is. Daarnaast komt men over de ontwikkelingen ten aanzien van uitbesteding en internationalisering van activiteiten van ondernemingen (waaronder R&D) de meest tegenstrijdige verhalen tegen. Tot nu beschikten we op dit punt over niet veel meer dan incidentele informatie. Het verdient dan ook alle lof dat het CBS vanaf nu elk jaar een themapublicatie over *Kennis en economie* het licht zal laten zien [1](#).

Centraal in de eerste publicatie staat het concept 'nationaal innovatiesysteem', waarbij een poging gedaan wordt de kennisstromen binnen de economie te kwantificeren. Het stroomdiagram waarin de R&D-stromen tussen vijf partijen in geldtermen worden weergegeven, vat alles mooi samen en is op zich al de moeite van al het voorbereidende werk waard.

Terzelfdertijd beginnen hier mijn twijfels. Veel van wat een organisatie als TNO bij ondernemingen bijvoorbeeld verdient, is niet tot R&D te herleiden (technische ondersteuning bijvoorbeeld). Toch geven de meeste cijfers wel redelijke aanduidingen en stellen een aantal ontwikkelingen in perspectief. In 1994 gaven de Nederlandse ondernemingen gezamenlijk bijvoorbeeld ongeveer f 1,2 mrd uit voor 'uitbesteding van R&D en -samenwerking' (sic) met anderen. Dát moet dus ongeveer de omvang zijn van de Nederlandse private onderzoeksmarkt.

Op basis van de tabel op blz. 65 kan men berekenen dat van dit bedrag f 400 mln in het buitenland terecht komt (40% daarvan in buitenlandse vestigingen van het eigen concern - geen echte uitbesteding dus). Vanuit het buitenland wordt 833 miljoen gulden in Nederland besteed. 70% Van de internationale betalingen komt van buitenlandse ondernemingen die deel uitmaken van het eigen concern. Nederland is dus een forse netto-exporteur van kennis, maar een klein aantal bedrijven geeft te kennen de onderzoeksactiviteiten meer naar het buitenland te gaan verplaatsen. Dat heeft vooral te maken met de ontoereikendheid van het Nederlandse kennisaanbod, en in mindere mate met de loonkostenontwikkeling (blz. 45, 50, 70). Dat is op zich zelf geen verkeerde ontwikkeling. Nederlandse ondernemingen moeten hun kennis in het buitenland halen, als die hier niet (op het hoogste niveau, indien nodig) aanwezig is. We kunnen toch niet verwachten dat Nederland overal goed in is? In de kenniseconomie komt het aan op doorgedreven specialisatie. Overal goed in betekent overal gemiddeld in zijn.

In de studie doet het CBS een poging om het begrip van de kenniseconomie te verbreden door niet enkel technische kennis en investeringen in R&D als indicator te gebruiken. Zo worden ook gegevens geïnventariseerd over opleidingen, uitgaven aan economische en technische adviesbureaus, de technologische betalingsbalans. Die laatste indicator wordt evenwel 'vervuild' doordat betalingen van bouwwerken in het buitenland er een belangrijke component van vormen.

Dan de vermeende toename van de investeringen in R&D. Volgens de studie zijn die investeringen in 1994 eindelijk weer aan het toenemen (naar 2,04% van het bbp) en bevinden ze zich zelfs boven het gemiddelde van de EU (1,91%). Daar wordt evenwel nergens bij vermeld dat dit waarschijnlijk toe te schrijven is aan de nieuwe WBSO (Wet ter Bevordering van Speur- en Ontwikkelingswerk) die in 1994 van kracht is geworden en waardoor waarschijnlijk op niet onaanzienlijke schaal andere activiteiten van de ondernemingen tot R&D geherdefinieerd worden. Het is bekend dat een snel groeiend subsidie-adviesbedrijf als PNO al gauw het grootste deel van zijn omzet haalde uit de WBSO op een no cure, no pay-basis. De PNO-adviseurs vlooiën de boekhouding van de ondernemingen door op mogelijke 'R&D-activiteiten' en krijgen in ruil 15% van de verworven subsidie. Het is dus nog maar de vraag hoeveel van de groei in speur- en ontwikkelingsactiviteiten vanaf 1994 reëel zal zijn.

Ook is het jammer dat het CBS geen poging gedaan heeft de R&D-score voor Nederland systematisch te corrigeren voor de industriële structuur. Dat is bij mijn weten voor het laatst gedaan in 1992, op basis van cijfers van 1988. Nederland schoof toen door die correctie in de internationale rangorde op van een zevende naar een zesde plaats, op zeer geringe afstand van nummer 4 [2](#).

Met *Kennis en economie* doet het CBS een loffelijke poging om de statistische achterstand bij het begrip van de kenniseconomie goed te maken. Dat levert al heel mooie resultaten op. Maar de aandacht blijft nog relatief dicht bij technologische kennis, bij bèta-disciplines en bij R&D en ook bij het generieke niveau. Er zou ook meer moeten geïnvesteerd worden in internationale vergelijkingen van kennisinvesteringen en -prestaties op sectoraal vlak, want pas op dat niveau vergelijken we appels met appels en peren met peren. Voor het overige leiden onvoldoende gedefinieerde categorieën en onvoldoende achtergrondinterpretatie (zoals bij de WBSO) tot twijfel en

een zeker gevoel van teleurstelling. Maar wellicht waren mijn verwachtingen wat overspannen ...

zie ook: [R&D-stromen in Nederland](#) van Norbert van den Hove

---

1 Bespreking van: CBS, Kennis en economie, Voorburg/Heerlen, 1996, 165 blz. + datadiskette, f 75.

2 Bert Minne, *Technologie en economie: de Nederlandse positie*, CPB, Den Haag, 1992, blz. 33.

Copyright © 1996 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)